

Coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme uygulamalarının (gezi) analizi ve şehre yönelik turizm farkındalıklarının incelenmesi: Samsun örneği

Mücahit Yıldırım^{1*}

¹Samsun Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Samsun, Türkiye.

Anahtar Kelimeler

Okul Dışı Öğrenme
Okul Gezileri
Doğal ve Beşerî Destinasyonlar
Mekansal Analiz
Samsun

Araştırma Makalesi

Geliş: 20.06.2025
Kabul: 14.07.2025
Yayınlanma:

Özet

Bu araştırma, Samsun ilinde görev yapan coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme uygulamalarını mekânsal bir perspektifle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, öğretmenlerin okul dışı öğrenme gezilerinde tercih ettikleri destinasyonların mekânsal dağılımını, bu tercihlerde etkili olan faktörleri ve karşılaşılan zorlukları incelemektedir. Çalışmanın önemi, Samsun'un sahip olduğu zengin doğal, tarihi ve kültürel mirasın eğitim süreçlerinde kullanımına yönelik mevcut durumu ortaya koyması ve bu kaynakların eğitim amaçlı kullanımının dengeli dağılımına katkı sağlama potansiyelinde yatmaktadır. Araştırmada kullanılan anket formu, demografik bilgiler, gezi planlaması, turizm farkındalığı ve iyileştirme önerileri olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Anket, öğretmenlerin mesleki deneyimleri, eğitim düzeyleri ve görev yaptıkları ilçeler gibi değişkenlerin yanı sıra, gezi destinasyonlarının tercih edilme sebepleri ve karşılaşılan zorlukları detaylı bir şekilde ele almaktadır. Çalışmanın özgün değeri, okul dışı öğrenme uygulamalarının mekânsal dağılımını Samsun'un turizm potansiyeli bağlamında ele alması ve öğretmenlerin bu konudaki farkındalık düzeylerini sistematik bir şekilde değerlendirmesidir. Ayrıca, merkez ilçeler dışındaki destinasyonların da eğitim amaçlı kullanımını sağlayacak faktörleri analiz ederek, şehrin tüm ilçelerindeki eğitsel kaynakların daha etkin kullanımına yönelik öneriler sunmasıdır. Araştırma sonuçları; Samsun'da okul dışı etkinliklerin çoğunlukla sembolik düzeyde kaldığını ve genellikle merkez ilçelerde bulunan müze ve tarihi alanların tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçların Samsun'daki okul dışı öğrenme uygulamalarının daha dengeli bir mekânsal dağılıma kavuşturulması ve şehrin turizm potansiyelinin eğitim süreçlerine entegre edilmesi için politika yapıcılara ve eğitim planlamacılarına yol gösterici olması beklenmektedir. Bu bağlamda çalışma, yerel eğitim kaynaklarının kullanımına yönelik stratejik planlamalara katkı sağlayacak önemli veriler sunmaktadır.

Analysis of geography and social studies teachers' out-of-school learning practices (excursions) and examination of tourism awareness towards the city: Samsun case

Keywords

Out of School Learning
School Trips
Natural and Human Destinations
Spatial Analysis
Samsun

Research Article

Received: 20.06.2025
Accepted: 14.07.2025
Published:

Abstract

This research aims to analyze the out-of-school learning practices of geography and social studies teachers working in Samsun province from a spatial perspective. The study examines the spatial distribution of destinations preferred by teachers in out-of-school excursions, the factors influencing these preferences, and the challenges encountered. The significance of the study lies in its potential to reveal the current state of educational utilization of Samsun's rich natural, historical, and cultural heritage, and to contribute to the balanced distribution of these resources for educational purposes. The survey form used in the research consists of four main sections: demographic information, excursion planning, tourism awareness, and improvement suggestions. It addresses variables such as teachers' professional experience, education levels, and districts of service, as well as the reasons for choosing destinations and the difficulties faced. The originality of the study lies in its examination of the spatial distribution of out-of-school learning practices within the context of Samsun's tourism potential and its systematic evaluation of teachers' awareness levels. Furthermore, it provides recommendations for more effective use of educational resources across all districts of the city by analyzing factors enabling the educational use of destinations outside the central districts. The research results reveal that extracurricular activities in Samsun are mostly symbolic in nature and that museums and historical sites in central districts are generally preferred. The findings are expected to guide policymakers and educational planners in achieving a more balanced spatial distribution of extracurricular learning activities and integrating the city's tourism potential into educational processes.

1. Giriş

Okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin akademik başarılarını artırmanın yanı sıra, onların sosyal, kültürel ve duygusal gelişimlerine de katkı sağlayan önemli bir eğitim stratejisidir (Dewey, 1938; Falk & Dierking, 2000). Bu tür öğrenme ortamları, öğrencilerin sınıf dışındaki gerçek dünyayı deneyimlemelerine olanak tanır ve öğrenmeyi daha anlamlı hale getirir. Özellikle coğrafya ve sosyal bilgiler derslerinde, okul dışı öğrenme uygulamaları, öğrencilerin çevrelerini tanımalarını, yerel kültürel ve tarihi değerleri anlamalarını ve edindikleri bilgilerin daha kalıcı olmalarını sağlar (Orion & Hofstein, 1994; Akkuş & Meydan, 2013; Üztemur vd., 2018; Mirzeoğlu & Özcan, 2019; Çelik, 2019). Ancak, bu uygulamaların etkili bir şekilde planlanması ve uygulanması, öğretmenlerin bilgi ve farkındalık düzeylerine bağlıdır. Türkiye’de yapılan araştırmalar, okul dışı öğrenme uygulamalarının sınırlı kaldığını ve öğretmenlerin genellikle sadece belirli müze ve tarihi mekânlara odaklandığını ortaya koymaktadır (Aydemir, 2021; Demir, 2022). Örneğin, Topçu (2017), sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun okul gezilerini müze ziyaretleri ve anıtlar üzerine yoğunlaştırdığını belirtmektedir. Bu tür gezilerin tarih ve kültür eğitimi açısından katkı sağladığı kabul edilse de, öğrencilere daha geniş bir çevresel ve coğrafi farkındalık kazandırma noktasında sınırlı kaldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin doğa ile ilgili destinasyonlara yönelik farkındalık eksikliği olduğu, doğal alanların ve çevre eğitiminin gezilerde yeterince yer bulmadığı ve bu tür ortamlara yönelik farkındalıklarının artırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Ballantyne & Packer, 2009; Rickinson vd., 2004; Ernst, 2007). Özellikle şehirlerdeki merkez ilçeler dışında kalan diğer ilçelerde, doğal ve kültürel mirasa yönelik eğitim gezilerinin sınırlı kalması, bu alanların eğitsel potansiyelinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Örneğin, Samsun’da yapılan gezilerin çoğunun şehir merkezindeki tarihi yerlere ve müzelere odaklandığı, diğer ilçelerde yer alan Terme Simenit Gölü, Ayvacık Baraj Gölü, Yakakent Sahili, Ladik Ambar Köy gibi doğal ve beşerî güzelliklerin ise daha az ziyaret edildiği dikkati çekmektedir.

Türkiye’de öğretmenlerin yerel turizm destinasyonlarına yönelik farkındalık düzeylerinin düşük olması, okul dışı öğrenme uygulamalarının sınırlı kalmasına neden olan başlıca faktörlerden biridir. Cirit Gül vd. (2023), öğretmenlerin çoğunun yaşadıkları şehirlerin doğal ve kültürel potansiyelini tam anlamıyla bilmediğini, bu nedenle okul gezilerini sadece turistik açıdan bilinen yerlere yönlendirdiklerini vurgulamaktadır. Bu durum, hem öğrencilerin çevrelerindeki zenginliği yeterince tanıyamamasına yol açmakta hem de öğretmenlerin gezi planlarında alternatif destinasyonlar sunamamasına neden olmaktadır.

Türkiye’deki pek çok şehrin zengin bir turizm potansiyeline sahip olmasına rağmen, bu potansiyelin eğitimde yeterince değerlendirilemediği görülmektedir. Türkiye’deki öğretmenlerin gezilerde yerel destinasyonları yeterince değerlendirememesi, öğrencilerin okul dışı öğrenme süreçlerini sınırlı tutmakta ve bu süreçlerin kalitesini düşürmektedir. Özellikle Samsun gibi doğal güzelliklerle çevrili bir şehirde, öğretmenlerin bu alanları gezilere dahil etmeme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Samsun’un turizm potansiyelinin eğitim gezilerine

yansıtılmadığını, özellikle kırsal bölgelerdeki doğal ve kültürel varlıkların göz ardı edildiğini ifade etmektedir. Bu durum, hem yerel turizmin gelişmesini engellemekte hem de öğrencilerin doğaya ve çevreye dair farkındalık kazanma fırsatlarını sınırlamaktadır.

Samsun ili, zengin kültürel, tarihi ve doğal mirasıyla okul dışı öğrenme uygulamaları için büyük bir potansiyele sahiptir. Şehir, Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti, Tekkeköy Mağaraları, Bandırma Vapuru, Vezirköprü Şahinkaya Kanyonu, Ladik Ambarköy Müzesi, Ladik Gölü, Akdağ Kayak Merkezi ve İlkadım ilçesindeki müzeler gibi birçok önemli destinasyona ev sahipliği yapmaktadır. Ancak, yapılan gözlemler okul dışı gezilerin genellikle merkez ilçelerde yoğunlaştığını ve şehrin diğer bölgelerindeki potansiyel alanların yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir. Bu durum, hem öğrencilerin yerel değerleri tanıma fırsatlarını sınırlamakta hem de şehrin turizm potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilmesini engellemektedir. Okul dışı öğrenme uygulamalarının mekânsal dağılımındaki bu dengesizlik, eğitim ve turizm politikalarının daha bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Eğitim gezilerinin yalnızca belirli bölgelerde yoğunlaşması, öğrencilerin farklı coğrafi ve kültürel alanları tanıma fırsatını kısıtlamaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin Samsun’un tüm ilçelerindeki potansiyel öğrenme alanlarına yönelik farkındalık düzeylerinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, bu tür gezilerin planlanmasında karşılaşılan zorlukların ve bu zorlukların üstesinden gelmek için geliştirilebilecek stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir. Literatürde, okul dışı öğrenme uygulamalarının öğrencilerin akademik başarılarına ve sosyal becerilerine olan olumlu etkileri geniş bir şekilde ele alınmıştır (Rickinson vd., 2004; Behrendt & Franklin, 2014). Ancak, bu uygulamaların mekânsal dağılımı ve öğretmenlerin bu konudaki farkındalık düzeyleri üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır. Özellikle Samsun gibi zengin bir kültürel ve doğal mirasa sahip şehirlerde, bu tür araştırmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Bu durum, mevcut çalışmanın önemini ve özgün değerini artırmaktadır.

Bu araştırma, Samsun’daki coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme uygulamalarını mekânsal bir perspektifle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, öğretmenlerin hangi mekânları tercih ettiklerini, bu tercihlerin sebeplerini ve karşılaştıkları zorlukları ortaya koymayı hedeflemektedir. Ayrıca, öğretmenlerin Samsun’un kültürel ve turistik değerlerine yönelik farkındalık düzeylerini belirleyerek, bu farkındalığın eğitim süreçlerine nasıl yansıtılabileceğini incelemektedir. Bu bağlamda, araştırma hem eğitim hem de turizm politikalarına katkı sağlayacak öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel hipotezlerinden biri, okul dışı öğrenme gezilerinin büyük çoğunluğunun merkez ilçelerde yoğunlaştığıdır. Bu hipotez, literatürdeki bulgularla da desteklenmektedir (Kisiel, 2005; Dillon vd., 2006; Behrendt & Franklin, 2014). Ayrıca, öğretmenlerin merkez ilçeler dışındaki destinasyonlara yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin düşük olduğu varsayılmaktadır. Bu durum, hem eğitim hem de turizm açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, Samsun’daki okul dışı öğrenme uygulamalarının mekânsal dağılımını ve

öğretmenlerin turizm farkındalık düzeylerini analiz ederek, hem eğitim süreçlerine hem de şehrin turizm potansiyeline katkı sağlamayı hedeflemektedir. Araştırma, elde edilen bulgular doğrultusunda, Samsun'un tüm ilçelerindeki potansiyel öğrenme alanlarının daha etkin bir şekilde değerlendirilmesi için öneriler geliştirecektir. Bu bağlamda, çalışma, hem yerel hem de ulusal düzeyde eğitim ve turizm politikalarına ışık tutacak önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin teorik bilgilerini pratiğe dökme, yerel değerleri tanıma ve kültürel mirası anlama açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak Samsun özellikle İlkadım ilçesindeki müzeler, sahil şeridi ve birkaç popüler destinasyon (Kızılırmak Deltası, Tekkeköy Mağaraları gibi) dışındaki potansiyel alanların yeterince değerlendirilmediği gözlenmektedir. Bu durum, Samsun'un zengin kültürel, tarihi ve doğal mirasının öğrencilere bütüncül bir şekilde aktarılmasını engellemekte ve şehrin turizm potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilememesine neden olmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, Samsun ilinde görev yapan coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme uygulamalarının mekânsal dağılımını analiz etmek ve bu dağılımın sebeplerini ortaya koymaktır. Çalışma, aynı zamanda öğretmenlerin Samsun'un tüm ilçelerindeki kültürel ve doğal turistik değerlere yönelik farkındalık düzeylerini belirlemeyi hedeflemektedir. Araştırmanın özgün değerini oluşturan temel problemler şunlardır:

1. Okul dışı öğrenme gezilerinin mekânsal açıdan dengesiz dağılımı
2. Merkez ilçeler dışındaki destinasyonların yeterince değerlendirilememesi
3. Samsun'un bütüncül turizm potansiyelinin eğitim süreçlerine yansıtılamaması
4. Öğretmenlerin Samsun'un turizm destinasyonları hakkın da yeterli bilgiye sahip olmaması.

Bu amaç ve temel problemler doğrultusunda çalışmanın önemi şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Mekânsal Dağılım Analizi: Araştırma, okul dışı öğrenme gezilerinin mekânsal dağılımını bilimsel olarak ortaya koyarak, var olan dengesizliği somut verilerle belgelemeyi amaçlamaktadır.

Farkındalık Oluşturma: Samsun'un tüm ilçelerindeki potansiyel okul dışı öğrenme alanlarına dikkat çekerek, gezilerin daha geniş bir coğrafi alana yayılması için farkındalık oluşturmaya hedeflemektedir.

Sürdürülebilir Turizm: Eğitim gezilerinin şehrin farklı bölgelerine yayılması, Samsun'un turizm potansiyelinin daha dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Eğitimsel Değer: Araştırma sonucunda geliştirilecek gezi planlamalarıyla öğrencilerin Samsun'un farklı bölgelerindeki kültürel, tarihi ve doğal değerleri tanıması, yerel kimlik bilincinin gelişmesi açısından önem taşımaktadır. Ortaya konulan çalışmanın amacı ve önemi sonucunda belirlenen araştırma soruları aşağıdaki gibi şekillenmiştir:

1. Samsun'daki okul dışı öğrenme gezilerinin mekânsal dağılımı nasıldır ve bu dağılımı etkileyen faktörler nelerdir?

2. Öğretmenlerin merkez ilçeler dışındaki destinasyonları tercih etmeme sebepleri nelerdir?

3. Öğretmenlerin Samsun'un farklı ilçelerindeki kültürel ve turistik değerlere yönelik farkındalık düzeyleri nedir?

4. İlçelere göre okul dışı öğrenme imkânları ve altyapı olanakları nasıl farklılaşmaktadır?

5. Okul dışı öğrenme gezilerinin il geneline dengeli dağılımı için ne tür düzenlemeler ve iyileştirmeler yapılabilir?

Belirlenen araştırma soruları neticesinde araştırmanın hipotezleri ise;

1. Okul dışı öğrenme gezilerinin büyük çoğunluğu merkez ilçelerde, özellikle İlkadım ilçesinde yoğunlaşmaktadır.

2. Öğretmenlerin merkez ilçeler dışındaki destinasyonlar hakkındaki bilgi düzeyleri ve farkındalıkları düşüktür.

3. Ulaşım imkânları, maddi yetersizlikler ve güvenlik gezi destinasyonlarının seçiminde belirleyici rol oynamaktadır.

4. Merkez ilçeler dışındaki destinasyonların eğitim gezileri için kullanım potansiyeli yeterince değerlendirilmemektedir şeklinde oluşturulmuştur.

Bu araştırma sonucunda elde edilecek bulgular, Samsun'daki okul dışı öğrenme uygulamalarının daha dengeli bir mekânsal dağılıma kavuşturulması için politika önerileri geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, şehrin bütüncül turizm potansiyelinin eğitim süreçlerine daha etkin bir şekilde entegre edilmesi için yol gösterici olacaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırma, Samsun ilinde görev yapan coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme uygulamalarını mekânsal bir perspektifle analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden olasılıksız (olasılıklı olmayan) örnekleme türlerinden gelişigüzel örnekleme tekniği ile yürütülmüştür.

2.1. Evren ve Örneklem

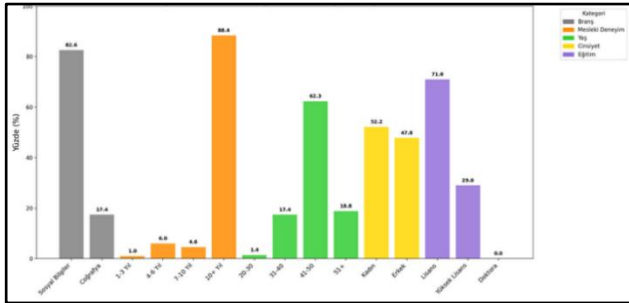
Araştırmanın evrenini, Samsun ilindeki 17 ilçede görev yapan toplam 917 öğretmen oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerin 256'sı (%27,92) coğrafya, 661'i (%72,08) ise sosyal bilgiler branşında görev yapmaktadır. İlçelere göre öğretmen dağılımı incelendiğinde, en yüksek öğretmen sayısının İlkadım (n=192), Atakum (n=114) ve Bafra (n=108) ilçelerinde olduğu görülmektedir. En düşük öğretmen sayısı ise Ladik ve Yakakent (n=10) ilçelerindedir (Tablo 1).

Tablo 1. İlçelerde görev yapan öğretmen sayıları

İlçeler	Coğrafya	Sosyal Bilgiler	Genel Toplam
Alaçam	6	17	23
Asarcık	3	14	17
Atakum	35	79	114
Ayvacık	4	8	12
Bafra	27	81	108
Canik	19	58	77
Çarşamba	25	70	95

Havza	8	24	32
İlkadım	58	134	192
Kavak	5	12	17
Ladik	4	6	10
Ondokuzmayıs	6	19	25
Salıpazarı	3	9	12
Tekkeköy	14	33	47
Terme	12	33	45
Vezirköprü	23	58	81
Yakakent	4	6	10
Toplam	256	661	917

Örneklem seçiminde, olasılıksız örneklem türlerinden gelişigüzel örneklem tekniği kullanılmıştır. Bu yöntem, Bu tür örneklem, araştırmacının saptanan örneklem büyüklüğüne göre herhangi bir şekilde evrenin bir parçasını seçmesidir (Büyükoztürk, 2012). Herhangi bir okula gidip saptanacak sayıda rastlanan öğrenciyi olasılıklı olmadan örneklem alma gelişigüzel örneklemidir (Kılıç, 2013, s. 45). Bu teknik, araştırmacının ulaşabildiği ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlerin örneklem dahil edilmesinin prensibine dayanmaktadır (Creswell, 2017). Bu doğrultuda anket formunun ulaştığı gönüllü olarak katılım sağlayan 69 katılımcı tarafından yapılan geri dönütler neticesinde veriler analiz edilmiş ve araştırmanın problemleri ve sorularına yönelik veriye ulaşıldığı düşünüldüğü veri toplama süreci sonlandırılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Katılımcıların demografik bilgileri.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, demografik bilgiler, gezi planlaması, turizm farkındalığı ve iyileştirme önerileri olmak üzere dört ana bölümden oluşan Google Formlar anket formu kullanılmıştır. Anket formunun geliştirilmesinde alan yazın taraması yapılmış ve benzer çalışmalarda kullanılan ölçme araçları incelenmiştir (Rengi & Polat, 2014; Demir & Çetin, 2022; Cirit Gül vd., 2023). Taslak form, üç alan uzmanı ve iki ölçme-değerlendirme uzmanının görüşlerine sunulmuş ve gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

2.3. Veri Toplama Süreci

Veriler, 2025 yılı Ocak-Mart aylarında çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. Anket, Samsun İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından öğretmenlerin maillerine ve öğretmen WhatsApp gruplarına gönderilmiştir. Katılımcılara, araştırmanın amacı ve gizlilik ilkeleri açıklanmış, gönüllü katılım esas alınmıştır. Kolayda

örnekleme tekniğine göre gerçekleştirilen veri toplama, öğretmenlerden gelen geri dönütler neticesinde ve çalışmanın amacı dahilinde istenilen verilere ulaşılması nedeniyle tamamlanmış ve analiz edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Toplanan veriler betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde; demografik özellikler için frekans ve yüzde dağılımları, mekânsal dağılım analizi için coğrafi bilgi sistemleri (CBS) teknikleri ve kategorik veriler için çapraz tablolar ve ki-kare testleri kullanılmıştır (Field, 2018).

3. Bulgular

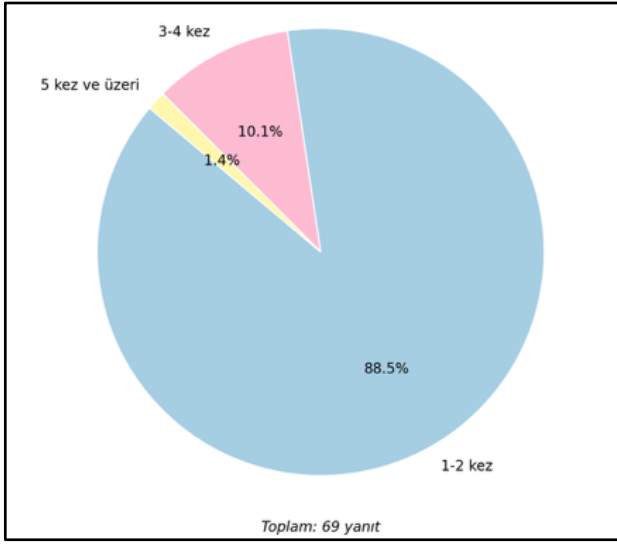
Bu araştırmada, Samsun ilinde görev yapan coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme uygulamalarına yönelik tutumları, deneyimleri ve şehir turizmine ilişkin farkındalık düzeyleri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, öğretmenlerin okul dışı öğrenme etkinliklerine katılım sıklıkları, tercih ettikleri destinasyonlar, karşılaştıkları zorluklar ve bu uygulamaların eğitim süreçlerine katkılarının ilişkin önemli bulgular sunmaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin şehirdeki doğal ve kültürel mirasa yönelik farkındalık düzeyleri ile bu mirasın eğitimde kullanılmasına ilişkin eğilimleri de analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, hem mevcut uygulamaların genel bir değerlendirmesini yapmakta hem de okul dışı öğrenme ortamlarının geliştirilmesine yönelik ihtiyaçları ortaya koymaktadır.

Okul dışı gezilerin büyük çoğunlukla yılda yalnızca 1-2 kez düzenlendiği görülmektedir. Katılımcıların % 88,5'i bu seçeneği işaretlemiştir. Bu oran, okul dışı etkinliklerin oldukça sınırlı olduğunu ve sistematik bir şekilde yaygınlaştırılmadığını göstermektedir. Yılda 3-4 kez gezi düzenleyenlerin oranı % 10,1 ile oldukça düşüktür. Yılda 5 ve üzeri gezi düzenleyenlerin oranı ise yalnızca %1,4'tür; bu da bu tür etkinliklerin istisnai düzeyde kaldığını ortaya koymaktadır (Şekil 2).

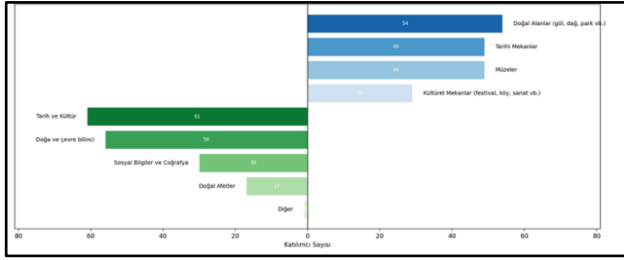
Bu bulgular, okul dışı öğrenme ortamlarının eğitim sisteminde yeterince yer bulmadığını ve çeşitli nedenlerle (bütçe, zaman, idari engeller, motivasyon eksikliği vb.) sınırlı kaldığını düşündürmektedir. Okul dışı gezilerin pedagojik katkıları göz önünde bulundurulduğunda, bu oranın artırılması için politika yapıcıların ve okul yönetimlerinin teşvik edici önlemler alması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Şekil 3'te okul dışı öğrenme ortamlarında işlenen konular ile ziyaret edilen destinasyonlar arasındaki ilişki incelenmektedir. Tarih ve Kültür teması (%88,4) ile Doğa ve Çevre Bilinci (%81,2) gezilerde en sık ele alınan konular olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, okul dışı öğrenme ortamlarının kültürel miras ve ekolojik farkındalık üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Sosyal Bilgiler ve Coğrafya (%43,5) orta düzeyde bir katılım gösterirken, Doğal Afetler (%24,6) ve diğer (%1,4) kategorileri daha az tercih edilmiştir. Destinasyon tercihlerinde Doğal Alanlar (%78,3) ilk sırada yer alırken, Tarihi mekânlar ve Müzeler eşit oranda (%71,0) tercih edilmiştir. Kültürel Mekânlar ise %42,0 ile diğer seçeneklere göre daha az rağbet görmüştür. Tematik ve mekânsal tercihler arasında güçlü bir paralellik gözlemlenmiştir. Tarih ve Kültür temasının yüksek oranı, Tarihi Mekânlar ve Müzelerin tercih edilme oranıyla; Doğa

ve Çevre Bilinci temasının yüksekliği ise Doğal Alanların tercih edilme oranıyla örtüşmektedir.

Şekil 2. Yıllık gerçekleştirilen gezi sıklığı.

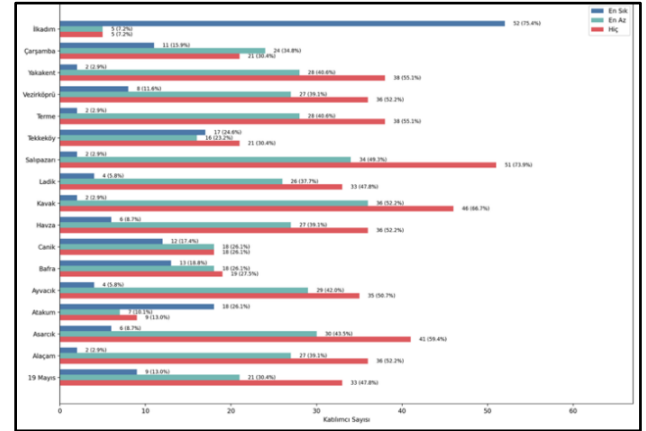
Şekil 3. Gezi konuları ve destinasyon tercihleri

Bulgular, okul dışı öğrenme ortamlarının planlanmasında tematik ve mekânsal bütünlüğün gözetildiğini ortaya koymaktadır. Tarih, kültür ve doğa temalarının hem içerik hem de destinasyon seçiminde baskın olması, bu alanlarda bütüncül bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Ancak, Doğal Afetler gibi temaların ve Kültürel Mekanların daha az tercih edilmesi, bu alanlarda potansiyel bir geliştirme ihtiyacına işaret etmektedir. Varyans analizi, tematik tercihlerin ($s^2 \approx 495$) mekânsal tercihlere ($s^2 \approx 162$) göre daha geniş bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, içerik planlamasında daha fazla çeşitlilik olduğunu, ancak destinasyon seçimlerinin daha sınırlı kaldığını düşündürmektedir. Bu bulgu, okul dışı öğrenme ortamlarının çeşitlendirilmesi ve yeni destinasyonların keşfedilmesi yönünde bir fırsat sunmaktadır.

Korelasyon analizi, tematik tercihler ile mekânsal tercihler arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r = 0.73$, $p < 0.05$). Bu güçlü korelasyon, öğretmenlerin ve program planlayıcıların içerik ile destinasyon seçimini bilinçli bir şekilde eşleştirdiklerini ortaya koymaktadır. Sosyal Bilimler ve Coğrafya konularının orta düzeyde (% 43,5) ele alınması, okul dışı öğrenme ortamlarında disiplinler arası bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Bu, öğrencilerin farklı disiplinler arasında bağlantı kurma becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayabilir. Samsun özelinde yapılan bu çalışmada, Doğal Alanlar ve Tarihi Mekânların yüksek oranda tercih edilmesi, yerel kültür ve doğa mirasına verilen önemi yansıtmaktadır. Bu durum, öğrencilerin yerel değerleri

tanıma ve sahiplenme fırsatı bulduklarını göstermektedir. Doğal Afetler gibi güncel ve kritik konuların düşük oranda (% 24,6) ele alınması, müfredatın güncel olaylar ve risklerle yeterince ilişkilendirilmediğini düşündürmektedir. Bu alanda bir iyileştirme potansiyeli bulunmaktadır. Kültürel mekânların (%42,0) diğer destinasyonlara göre daha az tercih edilmesi, bu alanların eğitim potansiyelinin tam olarak değerlendirilmediğini göstermektedir. Bu durum, kültürel mekânların eğitim programlarına daha etkin bir şekilde entegre edilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Çalışmada toplam 69 katılımcıdan elde edilen veriler, her ilçe için "En Sık", "En Az" ve "Hiç" olmak üzere üç kategori altında değerlendirilmiştir. Veriler okul dışı gezi etkinliklerinin ilçeler arasında belirgin bir heterojenlik sergilediğini ortaya koymaktadır (Şekil 4). İlkadım ilçesi, "En Sık" kategorisinde % 75,4 oranıyla istatistiksel olarak uç değer konumundadır. Bu oran, diğer ilçelerdeki değerlerin büyük çoğunluğunun %20'nin altında kalmasıyla keskin bir kontrast oluşturmaktadır. Örneklem içinde dokuz ilçe "Hiç" kategorisinde % 50'nin üzerinde değer almakta, bu durum medyan gezi sıklığının "yapılmıyor" düzeyinde olduğunu göstermektedir. "En Sık" kategorisinin ortalaması 9,4 (standart sapma: 13,3) iken, "Hiç" kategorisinin ortalaması 32,3 (standart sapma: 6,7) olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, dağılımın çarpık yapısını ve İlkadım'ın outlier konumunu nicel olarak doğrulamaktadır. "En Az" ve "Hiç" kategorileri arasında gözlenen pozitif korelasyon (Spearman $\rho \approx 0,63$), gezilerin seyrek yapıldığı ilçelerde bu durumun sistematik bir karakter taşıdığını işaret etmektedir.

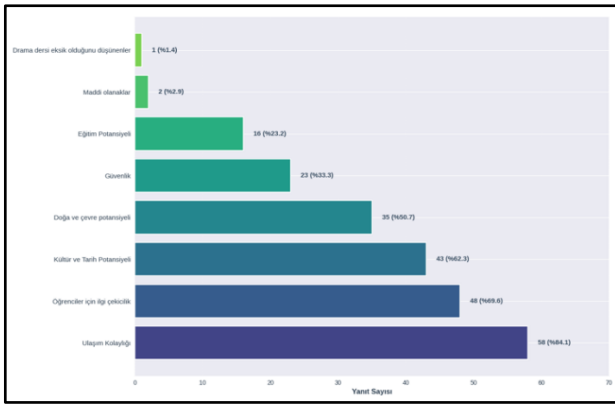
Şekil 4. İlçelere göre gezi düzenleme sıklığı

Bulgular, okul dışı öğrenme pratiklerinin coğrafi dağılımında yapısal bir dengesizlik bulunduğunu göstermektedir. İl merkezinde tek çekim noktası (İlkadım) dışında, rutin gezi etkinliklerinin çeyrekler arası aralığının (IQR = 9) dar kalması, yaygın uygulamanın istisnai düzeyde olduğunu kanıtlamaktadır. Özellikle Terme, Havza ve Yakakent gibi ilçelerde "En Az" ve "Hiç" frekanslarının birlikte yüksek olması, bu bölgelerde potansiyel bariyerlerin çift yönlü (kaynak yetersizliği ve planlama eksikliği) karakterde olduğunu düşündürmektedir. Dağılımın biçimi, öğrenme fırsatlarının mekânsal eşitsizliğini vurgulamaktadır. Merkez ilçede yoğunlaşan okul dışı gezi kültürünün çevre ilçelere doğru seyredildiği gözlenmekte, bu durum eğitimde eşit erişim hedeflerinin alt bölgesel ölçekte henüz sağlanmadığını ortaya koymaktadır. İlçe ölçeğindeki lojistik kapasite farklılıkları, bütçe kısıtları ve idari öncelik değişimleri, gözlenen

varyasyonun olası açıklayıcı faktörleri olarak değerlendirilebilir.

Bu analiz, Samsun genelinde okul dışı gezi etkinliklerinin mekânsal dağılımının merkez-çevre dikotomisi çerçevesinde şekillendiğini nicel olarak kanıtlamaktadır. Dağılımın çarpık yapısı (right-skewed for "Sık", left-skewed for "Hiç"), eğitim politikalarında mekânsal eşitlik perspektifinin güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgular, eğitim gezisi planlamasında öğretmenlerin pragmatik yaklaşımları benimsen bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularına göre, Samsun'daki coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin %58'i ulaşım kolaylığını okul gezisi düzenlemede birincil kriter olarak değerlendirmektedir. Bu bulgu, öğretmenlerin gezi organizasyonunda lojistik erişilebilirliği temel belirleyici faktör olarak gördüklerini göstermektedir. Ulaşım kolaylığının bu denli yüksek oranda tercih edilmesi, öğretmenlerin sınırlı zaman ve kaynaklarla çalışma koşullarında pratik çözümlere yönelme eğilimlerini yansıtmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Gezi düzenlenen ilçelerin seçilme kriterleri.

Öğretmenlerin %48'i "öğrenciler için ilgi çekicilik" kriterini ikinci öncelik olarak belirtmiştir. Bu veri, coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin pedagojik hedeflerini göz önünde bulundurdıklarını ancak pratik kaygıların öncelendiğini işaret etmektedir. Kültür ve tarih potansiyeli % 43 oranıyla üçüncü sırada yer alırken, bu oran sosyal bilgiler disiplininin doğası gereği beklenenin altında kalmaktadır. Doğa ve çevre potansiyeli %35 ile dördüncü konumda bulunması, coğrafya öğretmenlerinin alan gezilerinde doğal çevreye yönelik farkındalıklarının sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

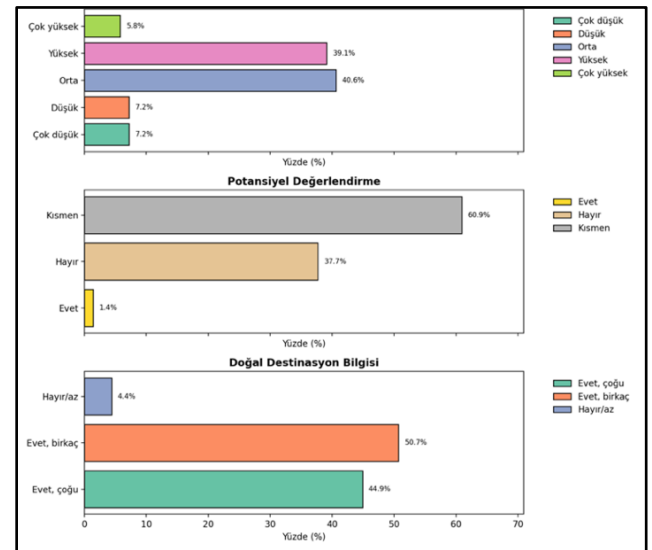
Güvenlik ve eğitim potansiyeli faktörleri %23 oranında eşit düzeyde değerlendirilmiştir. Bu durum, öğretmenlerin risk yönetimi ile eğitimsel değer arasında benzer öncelik attiklerini göstermektedir. Ancak güvenlik faktörünün nispeten düşük kalması, öğretmenlerin okul dışı eğitim faaliyetlerinde risk değerlendirmesi konusunda yeterli farkındalığa sahip olmadıklarını düşündürmektedir.

En dikkat çekici bulgu, maddi olanakların %2 ve dini-etnik-kültürel düşüncelerin %1 gibi marjinal oranlarda tercih edilmesidir. Maddi olanakların bu denli düşük oranda değerlendirilmesi, öğretmenlerin okul gezilerinin finansal boyutunu göz ardı etme eğiliminde olduklarını veya bu konuda yeterli farkındalığa sahip olmadıklarını göstermektedir. Dini-etnik-kültürel düşüncelerin ihmal edilmesi ise, Samsun'un çok kültürlü yapısı göz önüne

alındığında, öğretmenlerin kültürel duyarlılık konusunda farkındalık eksikliği yaşadıklarını işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Samsun ilindeki coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul gezisi planlamasında operasyonel etkinliği kültürel zenginlik ve sosyo-ekonomik faktörlere öncelikledikleri görülmektedir. Bu durum, öğretmenlerin okul gezilerini öncelikle erişilebilir ve uygulanabilir faaliyetler olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır. Bulgular, öğretmen eğitimi programlarında okul gezilerinin çok boyutlu planlaması, risk yönetimi ve kültürel duyarlılık konularında ek eğitim ihtiyacını işaret etmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin okul gezilerinin pedagojik potansiyelini tam olarak değerlendirme konusunda desteklenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Şekil 6 öğretmenlerin Samsun şehrinin turizm potansiyeli değerlendirmesi, potansiyel değerlendirme yaklaşımlarını ve doğal destinasyon bilgi düzeylerini analiz etmektedir. Turizm potansiyeli değerlendirmesinde öğretmenlerin %40,6'sı "orta" düzey, %39,1'i "yüksek" düzey değerlendirme yapmıştır. Bu dağılım, öğretmenlerin bölgenin turizm potansiyeli konusunda iyimser ancak temkinli bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir. "Çok yüksek" (%5,8) ve "düşük" (%7,2) kategorilerinin minimal oranlarda kalması, öğretmenlerin aşırı değerlendirmelerden kaçındıklarını işaret etmektedir.

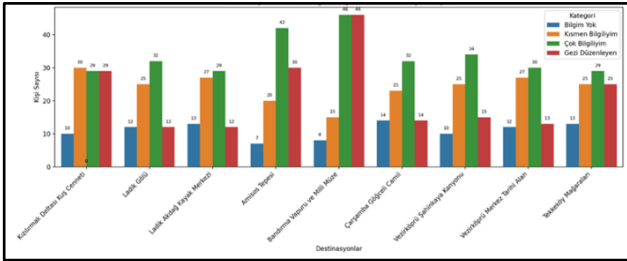
Şekil 6. Katılımcıların şehre yönelik turizm potansiyeli görüşleri ve destinasyon bilgi düzeyleri.

Potansiyel değerlendirme yaklaşımlarında en dikkat çekici bulgu, öğretmenlerin %60,9'unun "kısım" yanıtı vermesidir. %37,7'sinin "hayır" yanıtı ile birlikte değerlendirildiğinde, öğretmenlerin %98,6'sının potansiyel değerlendirme konusunda tam bir yeterlilik hissetmedikleri anlaşılmaktadır. Sadece %1,4'ünün "evet" yanıtı vermesi, öğretmenlerin bu konuda ciddi bir bilgi ve yöntem eksikliği yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Doğal destinasyon bilgi düzeyinde öğretmenlerin %50,7'si "evet, birkaç" yanıtı verirken, %44,9'u "evet, çoğu" kategorisinde yer almıştır. Bu veriler, öğretmenlerin doğal destinasyonlar hakkında genel bir farkındalığa sahip olduklarını ancak kapsamlı bilgi düzeyine ulaşamadıklarını göstermektedir. "Hayır/az" kategorisinin %4,4 ile sınırlı kalması olumlu bir bulgudur.

Bulgulara göre Samsun ilindeki coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin turizm potansiyeli konusunda orta düzey farkındalık sahibi oldukları, ancak potansiyel

değerlendirme yöntemleri konusunda yetersizlik yaşadıkları ve doğal destinasyon bilgilerinin kısmi düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, öğretmen eğitimi programlarında turizm coğrafyası, destinasyon yönetimi ve potansiyel değerlendirme yöntemleri konularında ek eğitim modüllerine ihtiyaç olduğunu işaret etmektedir.

Samsun ilinde görev yapan coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin, bölgedeki önemli turizm destinasyonlarına ilişkin bilgi düzeyleri ve bu destinasyonlara okul gezisi düzenleme sıklıkları incelenmiştir. Grafik, her bir destinasyon için öğretmenlerin “Bilğim Yok”, “Kısmen Bilgiliyim”, “Çok Bilgiliyim” ve “Gezi Düzenleyen” kategorilerindeki dağılımını göstermektedir. Katılımcıların okul gezisi destinasyon tercihlerini gösteren (Şekil 7), öğretmenlerin destinasyon seçiminde belirgin eğilimleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 7. Katılımcıların destinasyon bilgi düzeyleri ve düzenledikleri gezi sayıları.

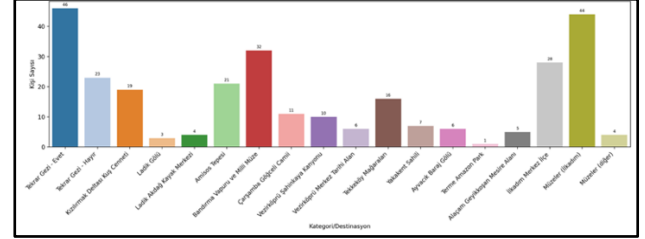
İlk olarak, Bandırma Vapuru ve Milli Müze ile Amisos Tepesi gibi Samsun'un simgesel destinasyonlarında öğretmenlerin bilgi düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve bu destinasyonlara okul gezisi düzenleme oranlarının da diğer destinasyonlara kıyasla belirgin şekilde fazla olduğu görülmektedir. Örneğin, Bandırma Vapuru ve Milli Müze için “Çok Bilgiliyim” diyen öğretmen sayısı 42 iken, bu destinasyona gezi düzenleyenlerin sayısı 45'tir. Benzer şekilde, Amisos Tepesi'nde de yüksek bilgi düzeyi ve gezi düzenleme oranı dikkat çekmektedir. Buna karşılık, Tekkeköy Mağaraları ve Vezirköprü Şahinkaya Kanyonu gibi daha az bilinen veya şehir merkezine uzak destinasyonlarda, “Bilğim Yok” ve “Kısmen Bilgiliyim” diyen öğretmenlerin oranı görece yüksektir. Bu destinasyonlarda gezi düzenleyen öğretmen sayısı ise oldukça düşüktür. Bu durum, öğretmenlerin bilgi düzeyinin ve destinasyonun bilinirliğinin, okul gezisi düzenleme kararında önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ve Ladik Akdağ Kayak Merkezi gibi doğa ve spor turizmine yönelik destinasyonlarda ise bilgi düzeyi ve gezi düzenleme oranları orta seviyededir. Bu tür destinasyonların hem bilinirliğinin hem de okul gezilerinde tercih edilme oranının artırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çarşamba Göçmeli Camii gibi kültürel miras niteliğindeki destinasyonlarda ise bilgi düzeyi ve gezi düzenleme oranları görece daha düşüktür.

Bu bulgular, literatürde vurgulanan “bilinirlik ve erişilebilirlik” faktörlerinin okul gezilerinde destinasyon tercihini etkilediğini desteklemektedir. Merkezi ve sembolik değeri yüksek destinasyonlar, öğretmenler tarafından daha fazla bilinmekte ve gezilerde daha çok tercih edilmektedir. Buna karşın, kırsal veya daha az bilinen destinasyonlarda hem bilgi düzeyi hem de gezi düzenleme oranı düşüktür. Bu durum, öğretmenlerin bölgesel turizm potansiyelini tam anlamıyla değerlendiremediklerini ve bu

konuda bilgilendirici etkinliklere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin okul gezilerinde tekrar ziyaret ettikleri destinasyonlar ve tekrar gezi düzenleme durumlarının incelendiği (Şekil 8)'de, öğretmenlerin “Tekrar Gezi Evet” ve “Tekrar Gezi Hayır” yanıtlarının yanı sıra, tekrar ziyaret edilen destinasyonların dağılımı gösterilmektedir.

Şekil 8. Tekrar gezi düzenleme durumları ve mekânları.

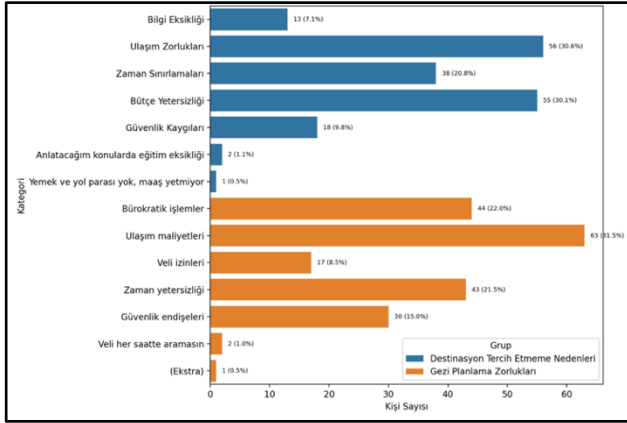
İlk olarak, “Tekrar Gezi Evet” diyen öğretmenlerin sayısı 46 ile oldukça yüksektir. Bu bulgu, öğretmenlerin önemli bir kısmının bazı destinasyonlara birden fazla kez okul gezisi düzenlediğini göstermektedir. Buna karşılık, “Tekrar Gezi Hayır” diyenlerin sayısı ise 23'tür. Bu oran, tekrar gezilerin öğretmenler arasında yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Destinasyon bazında incelendiğinde, “Müzeler” 44 tekrar ziyaret ile en yüksek değere sahiptir. Bu durum, Atatürk'ün Samsun'daki tarihsel rolü (Gazi Müzesi) ve müzelerin merkezi konumu ile ilişkilendirilebilir. “Bandırma Vapuru ve Milli Müze” ise 32 tekrar ziyaret ile öne çıkmaktadır. “Amisos Tepesi” 21 tekrar ziyaret ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu üç destinasyonun hem bilinirliği hem sembolik değeri hem de merkezi konumda olmaları nedeniyle öğretmenler tarafından tekrar tekrar tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Doğa ve spor turizmine yönelik destinasyonlar ise daha az tekrar ziyaret edilmiştir. Örneğin, “Ladik Akdağ Kayak Merkezi” 3, “Ayvacık Baraj Gölü” 7, “Termal (Havza, 19 Mayıs)” 5, “Bafra Çetinkaya Köprüsü ve Asarkale” 4, “İkiztepe Höyüğü” 4 tekrar ziyaret ile listenin sonunda yer almaktadır. “Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti” ise 19 tekrar ziyaret ile doğa turizmi açısından öne çıkan bir destinasyon olmuştur.

Bu bulgular, literatürde vurgulanan “eğitimde süreklilik ve pekiştirme” ilkesiyle uyumludur. Öğretmenler, öğrencilerin tarihsel ve kültürel bilinçlerini pekiştirmek amacıyla sembolik ve merkezi destinasyonlara tekrar tekrar gezi düzenlemektedir. Ayrıca, bu destinasyonların ulaşılabilirliği ve organizasyon kolaylığı da tekrar ziyaret oranlarını artıran faktörler arasında yer almaktadır. Doğa ve spor turizmine yönelik destinasyonların ise hem bilgi düzeyi hem de tekrar ziyaret oranı açısından geride kalması, bu alanlarda tanıtım ve bilgilendirme çalışmalarının artırılması gerektiğine işaret etmektedir.

Grafikte öne çıkan bulgulara göre hem destinasyon tercihlerinde hem de gezi planlama süreçlerinde en belirleyici faktörlerin ulaşım ve bütçe ile ilgili olduğu görülmektedir. “Ulaşım Zorlukları” (%30,6) ve “Bütçe Yetersizliği” (%30,1) destinasyon tercihinin en çok etkileyen unsurlar olarak öne çıkarken, “Ulaşım Maliyetleri” (%31,5) ve “Bürokratik İşlemler” (%22,0) ise gezi planlama sürecinde en çok karşılaşılan zorluklardır. Zaman kısıtlaması ve yetersizliği de her iki grupta önemli bir engel olarak dikkat çekmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Destinasyon tercih etme nedenleri ve karşılaşılan zorluklar.

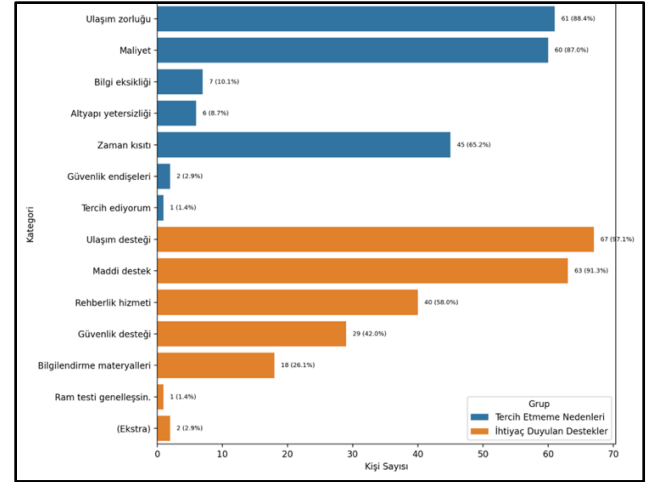
Güvenlik kaygıları ve endişeleri, hem destinasyon tercihlerinde (%9,8) hem de planlama zorluklarında (%15,0) belirli bir oranda etkili olmaktadır. Veli izinleri ve velilerin sürekli iletişim kurma isteği gibi sosyal faktörler ise daha düşük oranlarda ifade edilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin anlatacakları konularda eğitim eksikliği ve kişisel ekonomik yetersizlikler gibi bireysel faktörler de düşük oranlarda dile getirilmiştir.

Elde edilen bulgular, okul gezilerinin planlanmasında ve destinasyon seçiminde yapısal (bütçe, ulaşım, bürokrasi) ve zamansal kısıtların belirleyici olduğunu göstermektedir. Literatürde de sıklıkla vurgulandığı üzere (Griffin, 2004; Kisiel, 2005; Dewit & Storksdieck, 2008; Behrendt & Franklin, 2014; Torun & Yıldırım, 2022), okul dışı öğrenme ortamlarının etkin kullanılabilmesi için idari kolaylıklar, finansal destekler ve ulaşım imkanlarının artırılması gerekmektedir. Ayrıca, güvenlik ve veli iletişimi gibi sosyal faktörler de dikkate alınmalıdır.

Şekil 10'da Samsun'daki coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin merkez ilçeler dışındaki destinasyonlara yönelik okul gezisi düzenlememe nedenleri ile bu destinasyonlara yönelik ihtiyaç duydukları destekler karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

Öncelikle, merkez ilçeler dışındaki destinasyonlara yönelik okul gezisi düzenlememe nedenleri incelendiğinde, en belirgin engellerin "Ulaşım zorluğu" (%88,4) ve "Maliyet" (%87,0) olduğu görülmektedir. Bu iki unsur, öğretmenlerin kırsal veya uzak destinasyonlara yönelik gezilerde karşılaştıkları en temel yapısal sorunlardır. "Zaman kısıtı" (% 65,2) da önemli bir engel olarak öne çıkarken, "Bilgi eksikliği" (% 10,1), "Altyapı yetersizliği" (% 8,7) ve "Güvenlik endişeleri" (% 2,9) gibi faktörler daha düşük oranlarda ifade edilmiştir. Sadece bir öğretmen (%1,4) ise bu destinasyonları zaten tercih ettiğini belirtmiştir (Şekil 10).

İhtiyaç duyulan destekler kısmında ise, "Ulaşım desteği" (%97,1) ve "Maddi destek" (%97,1) en yüksek oranlara sahiptir. Bu bulgu, öğretmenlerin merkez dışı destinasyonlara yönelik gezilerde en çok ulaşım ve finansal destek talep ettiklerini açıkça ortaya koymaktadır. "Rehberlik hizmeti" (% 58,0) ve "Güvenlik desteği" (% 42,0) de önemli destek ihtiyaçları arasında yer almaktadır. "Bilgilendirme materyalleri" (%26,1) ise, öğretmenlerin bu destinasyonlar hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. "Ram tesisi genelleşsin" ve "Ekstra" kategorileri ise çok düşük oranlarda belirtilmiştir.

Şekil 10. Merkez ilçeler dışındaki destinasyonlara yapılan gezi nedenleri ve ihtiyaçlar.

Bu bulgular, okul gezilerinin merkez ilçeler dışındaki destinasyonlara yönlendirilmesinde en büyük engellerin ulaşım ve maliyet olduğunu göstermektedir. Literatürde de vurgulandığı gibi (Aydemir & Toker Gökçe, 2016; Tutkun vd., 2019; Taytaş, 2022) kırsal veya uzak destinasyonlara yönelik gezilerde yapısal ve finansal desteklerin artırılması, bu tür gezilerin yaygınlaştırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, rehberlik ve güvenlik desteği ile bilgilendirme materyallerinin sağlanması, öğretmenlerin bu destinasyonlara yönelik farkındalık ve motivasyonunu artıracaktır.

Öğretmenlerin açık uçlu yanıtları, okul gezilerinin planlanması ve uygulanmasında karşılaşılan çok boyutlu ihtiyaç ve beklentileri ortaya koymaktadır. En yüksek oranda dile getirilen talep, %32,4 ile "Maddi Destek"tir. Bu bulgu, okul gezilerinin sürdürülebilirliği için ulaşım, yeme-içme ve giriş ücretleri gibi temel masrafların karşılanmasının öğretmenler açısından öncelikli bir gereklilik olduğunu göstermektedir. Bunu %26,5 ile "Diğer" başlığı altında toplanan yaratıcı ve yenilikçi öneriler izlemektedir. Bu kategori, öğretmenlerin bireysel deneyimlerinden yola çıkarak sundukları özgün çözüm önerilerinin çeşitliliğini yansıtmaktadır (Tablo 2).

"Ulaşım Desteği" (%19,1) ve "Rehberlik/Bilgilendirme" (%7,4) temaları, okul gezilerinin lojistik ve içerik açısından daha etkin ve verimli hale getirilmesi için öne çıkan diğer önemli başlıklardır. Özellikle güvenli ve ücretsiz/indirimli otobüs tahsisleri ile rehber personel desteği, gezilerin hem erişilebilirliğini hem de eğitimsel niteliğini artıracaktır. "Bürokrasi/Prosedür" (%2,9) ve "İdari Destek" (%7,4) temaları, okul gezilerinin planlanmasında karşılaşılan idari engellerin azaltılması ve okul yönetimlerinin daha teşvik edici bir rol üstlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Dijitalleşme ve hızlı onay süreçleri, öğretmenlerin motivasyonunu artıracak ve gezilerin daha kolay organize edilmesini sağlayacaktır. Daha düşük oranlarda dile getirilen "Veli İletişimi", "Zaman Esnekliği" ve "İşbirliği/Kurum" temaları ise, gezilerin toplumsal kabulü, zaman yönetimi ve kurumlar arası işbirliği açısından geliştirilmesi gereken alanlara işaret etmektedir. Velilerin bilgilendirilmesi ve izin süreçlerinin kolaylaştırılması, gezilerin daha yaygın ve sorunsuz şekilde uygulanmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortak projeler geliştirilmesi,

kaynak ve uzman desteğinin artırılmasına olanak tanıyacaktır. Öğretmenlerin görüş, talep ve önerileri; okul gezilerinin daha etkin, erişilebilir ve sürdürülebilir olabilmesi için maddi, lojistik, idari ve iş birliğine dayalı çok boyutlu destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bulgular, okul dışı öğrenme ortamlarının güçlendirilmesi ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması açısından önemli bir yol haritası sunmaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin görüş, talep ve önerileri.

Tema	Açıklama	Sayı	Yüzde
Bürokrasi/ Prosedür	İzin yazıları ve resmi süreçlerin azaltılması, süreçlerin dijitalleştirilmesi yoluyla gezilerin hızla onaylanması öneriliyor.	2	2.9
Diğer	Tekil ama yaratıcı fikirler (ör. her okulda gezi koordinatörü) bu başlıkta toplandı.	18	26.5
Maddi Destek	Katılımcılar, gezi masraflarının (ulaşım, yeme-içme, giriş ücretleri vb.) karşılanabilmesi için ek bütçe veya sponsor desteği talep ediyor.	22	32.4
Rehberlik/ Bilgilendirme	Öğretmenlere yönelik eğitimler, rehber personel desteği ve destinasyon tanıtım materyallerinin sağlanması isteniyor.	5	7.4
Ulaşım Desteği	Okuldan destinasyonlara güvenli ve ücretsiz/indirimli otobüs tahsisi, sefer sıklığının artırılması ve rota planlaması öne çıkıyor.	13	19.1
Veli İletişimi	Velilerin gezilerin yararı konusunda bilgilendirilmesi, izin süreçlerinin kolaylaştırılması vurgulanıyor.	1	1.5
Zaman Esnekliği	Gezilerin ders saatlerine sıkışmaması; yılın son haftaları veya blok gün uygulamaları ile zaman yaratılması talep ediliyor.	1	1.5
İdari Destek	Okul yöneticilerinin gezilere teşvik edici tutum sergilemesi ve görevli koordinatör öğretmen atanması isteniyor.	5	7.4
İşbirliği/ Kurum	Belediyeler, Turizm İl Müdürlüğü ve sivil toplumla ortak projeler geliştirilerek kaynak ve uzman desteği sağlanması öneriliyor.	1	1.5

4. Sonuçlar

Bu araştırma, Samsun ilinde görev yapan coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme uygulamalarını mekânsal ve içeriksel açıdan incelemiş, önemli bulgular ortaya koymuştur:

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu okul dışı gezileri yılda yalnızca 1-2 kez düzenlemektedir (% 88,5). Bu, okul dışı öğrenmenin sistematik ve yaygın bir uygulama olmadığını göstermektedir.

Gezilerin tematik içeriklerinde tarih ve kültür (%88,4) ile doğa ve çevre bilinci (%81,2) öne çıkmakta; doğal alanlar ve tarihi mekânlar en çok tercih edilen destinasyonlar olarak belirlenmiştir. Buna karşın, doğal afetler ve kültürel mekânlar gibi alanlar daha az tercih edilmektedir. Destinasyon tercihlerinde, öğretmenlerin bilgi düzeyleri ve farkındalıkları sembolik ve merkezi destinasyonlarda yüksek, kırsal ve az bilinen alanlarda ise düşüktür. Özellikle Tekkeköy Mağaraları ve Vezirköprü Şahinkaya Kanyonu gibi doğal ve kültürel alanlara yönelik bilgi ve uygulama oranları sınırlıdır. Mekânsal dağılım analizleri, okul dışı öğrenme etkinliklerinin merkez ilçelerde yoğunlaştığını, diğer ilçelerde ise oldukça düşük seviyelerde kaldığını göstermektedir. Bu durum, eğitimde mekânsal eşitsizliği ve bölgesel fırsat eşitsizliğini ortaya koymaktadır.

Gezi planlamasında en önemli kriterler ulaşım kolaylığı (% 58) ve öğrenci ilgisi (% 48) olarak öne çıkmıştır. Lojistik ve pedagojik faktörler karar süreçlerinde belirleyici olmaktadır. Destinasyonlara tekrar ziyaret oranları yüksektir; müzeler ve sembolik tarihi mekânlar en çok tekrar edilen alanlardır. Doğa ve spor destinasyonlarının tekrar ziyaret oranları ise görece düşüktür. Destinasyon tercih nedenleri ve karşılaşılan zorluklar incelendiğinde, ulaşım ve bütçe kısıtları en önemli engeller olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak mevcut durum, okul dışı etkinliklerin çoğunlukla sembolik düzeyde kaldığını göstermektedir. Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki somut öneriler geliştirilmiştir:

Okul Dışı Öğrenme Fırsatlarının Artırılması: Okul dışı öğrenme uygulamalarının yaygınlaştırılması için, öğretmenlere yönelik rehberlik ve destek programları oluşturulmalıdır. İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri, okul dışı öğrenme etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasında öğretmenlere lojistik ve idari destek sağlamalıdır. Ayrıca, okul gezileri için bütçe imkânlarının artırılması ve maddi desteklerin sürdürülebilir hale getirilmesi gerekmektedir.

Bölgesel Farkındalık ve Bilgilendirme Çalışmaları: Öğretmenlerin destinasyonlar hakkındaki bilgi seviyelerini yükseltmek amacıyla, bölgesel eğitim seminerleri ve tanıtım etkinlikleri düzenlenmelidir. Bu çalışmalar, özellikle kırsal ve az bilinen alanların eğitimde kullanılmasını teşvik edecektir.

Alternatif ve Çeşitli Destinasyonların Programlara Entegre Edilmesi: Doğa ve spor turizmine yönelik destinasyonların eğitimde daha fazla yer alması için, bu alanlara yönelik özel programlar ve etkinlikler geliştirilmelidir. Doğal afetler ve güncel konuların da eğitim içeriklerine entegre edilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca yeni ve alternatif destinasyonların keşfedilmesi ve programa dahil edilmesi alternatif destinasyonları artıracaktır.

Tekrar Ziyaret ve Süreklilik Sağlanması: Öğretmenlerin sembolik ve merkezi destinasyonlara tekrar ziyaretleri teşvik edilerek, eğitimde süreklilik ve pekiştirme sağlanmalıdır. Bu amaçla, tekrar ziyaretlerin planlanması ve organizasyonunda destek mekanizmaları kurulmalıdır.

Ayrıca, tekrar gezilerin pedagojik açıdan planlanması ve çeşitlendirilmesi, öğrencilerin farklı alanlarda deneyim kazanmalarını sağlayacaktır. Yine öğrenci geri bildirimlerinin alınarak, programların etkinliğinin ve öğrenme çıktılarının değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları: Gelecekteki araştırmalarda, bölgesel farklılıkların detaylı analizi ve öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygun destek modellerinin geliştirilmesi önemlidir. Ayrıca, öğrenci geri bildirimleri ve öğrenme çıktıları odaklı değerlendirme çalışmalarına da yer verilmelidir.

Politika ve Program Geliştirme: Eğitim politikaları, mekânsal eşitsizlikleri azaltmaya ve bölgesel potansiyeli eğitimle bütünleştirmeye yönelik stratejiler içermelidir. Bu kapsamda, bölgesel destinasyonların eğitimde kullanılmasını teşvik eden teşvik ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Yerel yönetimlerin ve okul idarelerinin destekleyici politikalar geliştirmesi, bürokratik süreçlerin sadeleştirilmesi ve öğretmenlerin zaman yönetimi konusunda desteklenmesi önerilmektedir. Ayrıca, güvenlik ve veli iletişimi konularında da rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi, okul gezilerinin daha verimli ve yaygın şekilde uygulanmasına katkı sağlayacaktır.

Bu öneriler, Samsun'un zengin doğal ve kültürel mirasının eğitimde daha etkin kullanılmasını sağlayacak ve bölgesel fırsat eşitliğini güçlendirecektir. Ayrıca, öğretmenlerin farkındalık ve uygulama kapasitesinin artırılmasıyla, okul dışı öğrenme ortamlarının kalitesi ve çeşitliliği de gelişecektir.

Araştırmacıların katkı oranı

Mücahit Yıldırım: Literatür taraması, Analiz, Makale yazımı, Düzenleme.

Çatışma Beyanı

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Akkuş, A. & Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekan uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 14–30.

Aydemir, A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ve öğretim ortamı olarak adalet saraylarının kullanımına yönelik öğretmen adayı görüşlerinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 665–681. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.62826-824051>

Aydemir, İ. & Toker Gökçe, A. (2016). Okul yöneticilerinin okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin görüşleri. *İçinde III. International Eurasian Educational Research Congress* (ss. 630–638). Anı Yayıncılık.

Ballantyne, R. & Packer, J. (2009). Introducing a fifth pedagogy: Experience-based strategies for facilitating learning in natural environments. *Environmental Education Research*, 15(2), 243–262. <https://doi.org/10.1080/13504620802711282>

Behrendt, M. & Franklin, T. (2014). A review of research on school field trips and their value in education. *International Journal of Environmental and*

Science Education, 9(3), 235–245. <https://doi.org/10.12973/ijese.2014.213a>

Büyükoztürk, Ş. (2012). *Örnekleme yöntemleri*. Pegem Akademi.

Cirit Gül, A., Tağrikulu, P. & Omca Çobanoğlu, E. (2023). Öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını düzenlemeye ilişkin yeterliliklerinin incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 1462–1499.

Creswell, J. W. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.

Çelik, A. (2019). Gezi yönteminin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının akademik başarılarına etkisinin ve gezi yazısı yazma deneyimlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 395–413. <https://doi.org/10.29299/kefad.2018.20.01.013>

Demir, E. & Çetin, F. (2022). Öğretmenlerin okul dışı öğrenme faaliyetlerine yönelik tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(2), 1443–1461.

Demir, Y. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin inceleme gezilerine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(13), 260–281. <https://doi.org/10.57135/jier.1089805>

Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.

DeWitt, J. & Storksdieck, M. (2008). A short review of school field trips: Key findings from the past and implications for the future. *Visitor Studies*, 11(2), 181–197. <https://doi.org/10.1080/10645570802355562>

Dillon, J., Rickinson, M., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D. & Benefield, P. (2006). The value of outdoor learning: Evidence from research in the UK and elsewhere. *School Science Review*, 87(320), 107–111.

Ernst, J. (2007). Factors associated with K–12 teachers' use of environment-based education. *The Journal of Environmental Education*, 38(3), 15–32.

Falk, J. H. & Dierking, L. D. (2000). *Learning from museums: Visitor experiences and the making of meaning*. AltaMira Press.

Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed.). SAGE Publications.

Griffin, J. (2004). Research on students and museums: Looking more closely at the students in school groups. *Science Education*, 88(S1), S59–S70.

Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44–46.

Kisiel, J. F. (2005). Understanding elementary teacher motivations for science field trips. *Science Education*, 89(6), 936–955. <https://doi.org/10.1002/sce.20085>

Mirzeoğlu, A. D. & Özcan, G. (2019). Sınıf içi ve sınıf dışı öğretim teknikleri. *İçinde S. Çelenk (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 162–205). Pegem Akademi.

Orion, N. & Hofstein, A. (1994). Factors that influence learning during a scientific field trip in a natural environment. *Journal of Research in Science Teaching*, 31(10), 1097–1119.

Rengi, Ö. & Polat, S. (2014). Sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıkları. *Journal of World of Turks*, 6, 135–156.

- Rickinson, M., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D. & Benefield, P. (2004). *A review of research on outdoor learning*. Field Studies Council.
- Taytaş, İ. (2022). Okullarda gerçekleştirilen okul gezilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *ULEDER*, 2(2), 389–425.
- Topçu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları: Öğretmen adayları ile fenomenolojik çalışma. *International Education Studies*, 10(7), 1–27.
- Torun, Ü. & Yıldırım, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yönelik farkındalıkları, bilişsel yapıları ve uygulama durumları üzerine bir inceleme. *International Journal of Turkish Education Sciences*, 2022(18), 222–249. <https://doi.org/10.46778/goputeb.1081125>
- Tutkun, C., Aydın Kılıç, Z. N., Balcı, A. & Kök, M. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin alan gezisi etkinliğine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 469–487.
- Üztemur, S., Dinç, E. & Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekânlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, 46, 294–324. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.349442>

© Author(s) 2025. This work is distributed under <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>